

ZÁRÓJELENTÉS

az *Udvári társadalom és hivatalviselő nemesség a Rákóczi-kori Erdélyben* című

K 112291 azonosítójú NKFIH pályázatához

Tartalom

Célkitűzések

Kutatások és eredmények

1. Udvarkutatás
2. Hivatalnoktörténet
3. Adattárak és adatbázisok
4. Fontosabb eredmények és a folytathatóság

Mellékletek:

1. Megjelent tanulmányok
2. Levéltári kutatások
3. Konferenciák

Célkitűzések

A projekt ***az udvartörténet kapcsán*** azt a célkitűzést fogalmazta meg, hogy I. és II. Rákóczi György udvartartásának személyi állományát kívánja rekonstruálni. Emellett igyekezett a megvizsgálni azt is, hogy ez az udvar mennyire eltérő az elődök udvaraihoz – Báthory Gábor, Bethlen Gábor udvarai mellett gondolok a 16. századiakra is, akár Izabella királyné, akár Báthory Zsigmond udvarára – képest. A projekt alapját tehát az udvar csoportok szerinti feltárása jelentette, hányan és kik, milyen egyforma vagy épp különböző tisztségekben látnak el feladatokat, hogyan változik mindez az évtizedek folyamán, az egyes udvari emberek milyen feladatokat látnak el az udvarban és milyeneket az udvartól távol. A mikrotörténeti vizsgálódások fontos részét képezték a projektnek, a cél az volt, hogy az udvari csoportokon belül életpályákat és karriereket feltárni. Az utolsó szempont az udvartartás vizsgálatában az volt, hogy mennyire gyakran és milyen összetételben érkezett kíséret Kolozsvár városába, és ez alapján lehet-e különbséget tenni I., illetve II. Rákóczi György uralkodása /fejedelemsége udvartartásai között.

A kutatások másik fő irányát a két Rákóczi fejedelem alatti hivatalviselő nemesség képezte. Mindenekelőtt pontosítanom kell, hogy a hivatalviselő nemesség terminust egy, a Trócsányi Zsolt által meghatározottnál sokkal szélesebb réteg megnevezésére használtam. Alapvető munkájában ugyanis Trócsányi a hivatalviselő nemesség – hivatalnok értelmiség közti megkülönböztetés rendjén kifejtette: „Az elvi határt így vonnánk meg: a tisztségviselő nemesség kategóriájába sorolnánk a kormányhatóságok személyi állományából azokat, akik elsősorban rendi rangállásuk révén jutnak bizonyos tisztségekre (bár, jelezzük előre, többnyire nem minden szakértelem nélkül), a hivatalnok-értelmiség fogalma alá pedig azokat sorolnánk, akiknél elsősorban a szakképzettség eleme a döntő a tisztség elnyerésénél.” Még a definíció megadása előtt jelezte azonban, hogy a két csoport között nincs éles határvonal, és gyakran egy-egy személy pályafutása alapján mindkét rétegbe sorolható. A meghatározás problematikusságát növeli, hogy konkrét forrás híján meglehetősen nehéz eldönteni, csupán feltételezni lehet, hogy a hivatalba kerüléskor melyik szempont volt a döntő. Maga a szakképzettség fogalma is meglehetősen csuszamlós terület, hiszen igencsak kérdéses, hogy mennyire volt szakképzett az illető a tisztség elnyerésekor, és mennyire vált azzá immár azt követően, a hivatali gyakorlati képzés folyamán. A helyzetet bonyolítja, hogy míg a kancelláriai deákokat egyértelműen a hivatalnok-értelmiség kategóriába sorolja, jelzi, hogy (a sokszor innen felemelkedő) secretariusok, fiscalis directorok, stb. esetében nem ilyen egyértelmű a kép, így viszont egy-egy esetlegesen ezeket a tisztségeket sorra betöltők pályafutása ebben a kritériumrendszerben nagyon nehezen értelmezhető. Nem tudunk ezekben a keretekben mit kezdeni az olyan esetekkel sem, mint például Boldvai Márton Bihar vármegyei alispán, később portai kapitány apjává, Gergelyé. Ő ugyanis kancelláriai deákságról váltott Kovacsóczy Farkas kancellár szolgálatára, majd Bocskai alatt kancelláriai secretarius, később debreceni harmincados, végül a megye alispánja volt. Vagy immár a vizsgált korszakból Szentgyörgyvölgyi Mihályé, aki kancelláriai deákként indult, formuláskönyve is maradt ránk, majd Kemény János udvari szolgája lett, aki aztán a Fehér vármegyei főszolgabíróságba ültette. Említhetjük akár a Bihar megyei alispánságból induló, majd jenői kapitány, portai követ, fejedelmi praefectus és táblai ülnök Szénás Pétert, a Fehér vármegyei főszolgabírószágból érkező sárdi Deli Farkas fejedelmi praefectust, vagy a tordai kamaraispánsága után, portai kapitányasága előtt szintén főszolgabíró vizaknai Hajdú Györgyöt. Ugyanakkor a kategorizálás figyelmen kívül hagy olyan döntő elemeket, „technikákat”, amelyek a korszakban (is), nem egy forrás tanúsága szerint, léteztek, működtek. Így az esetlegesen mindent felülíró fejedelmi akaratot, amely nyilván valamiféle kormányzati elképzeléshez igazodott. Hasonlóképpen

tisztség „örökítését” egy családon belül (bár egyes családok „hagyományaira” Trócsányi is felhívta a figyelmet), amely egyes esetekben hosszabb-rövidebb ideig élő „dinasztiák” kialakulásához vezetett. Ugyanígy szem előtt kell tartanunk a már tisztségviselő atyafiság „lobbytevékenységét”, a fejedelem bizalmasai pártfogásának megszerzését, stb. Nyilván egy elvi kategorizáláskor valamiféle világos, egyöntetű kritériumot kell meghatározni, és az adott pillanatban, az akkori adatai alapján ez tűnt célravezetőnek, használhatónak. Ugyanakkor célszerűbb lenne egy ennél sokkal komplexebb kritériumrendszer kidolgozása, addig pedig egy sokkal szélesebb rétegben való gondolkodás. A kutatás során tehát hivatalviselő nemesnek tekintetem mindazokat, akik a megyei nemességből érkezve, valamiféle (esetlegesen korábbi megyei, familiárisi tisztségviselésük, tevékenységük alatt megszerzett), „szakképzettségüknek” köszönhetően a központi kormányzati tisztséget vállalva biztosította megélhetését hosszabb-rövidebb ideig, vagy szerzett birtokot. A maga rendjén természetesen ez az álláspont is vitatható, ám mivel egy sokkal szélesebb réteget ölel fel (anélkül, hogy egyes tisztségeket eleve kizárna), s mivel nem csupán a központi kormányzatszerveknél, hanem ezek vidéki kirendeltségeinél működőkre (ide értve a gyulafehérvári udvarbírókat, a fiscalis birtokok provisorait, sókamaraispánokat, harmincadosokat) is kiterjedt a kutatás (feltárva így egyes tisztségviselők előéletét is), egységesebben és következetesebben alkalmazhatónak tűnt. Ugyanakkor az esetleg törvényszerűségek, valamint az esetlegesen szükséges korrekciók is egy szélesebb, mélyebb „merítéssel” nyilvánvalóbbakká válnak.

A kutatás kiindulópontjával az az immár szinte történelmi közhely szolgált, hogy a Rákócziak udvara, kormányzata más, mint az elődöké. Utóbbinak, monográfiája mellett, Trócsányi külön tanulmányt is szentelt, feltárva a kormányzat szervezetében, működésében megnyilvánuló új vonásokat. A személyi összetételben bekövetkező változásokra, a névsorok (a kutatási akkori állása szerinti) összeállításán túlmenően, már nem térhetett ki. Ezek futó áttekintése során is nyilvánvaló: több fő-, vagy jelentős tisztség/hivatal cserélt gazdát/maradt betöltetlenül az 1630-as évek elején, első felében. Az 1630-ban bekövetkezett változások nyilván nem köthetőek még Rákóczihoz, bár kétségtelenül „haszonélvezője” lesz ezeknek. A második, 1633–1634 körüliek azonban egybeesnek azzal az időszakkal, amikor, Kemény János szerint a fejedelem „igen keményen kezdte bánni az emberekkel.” A kutatások kérdése tehát az volt, ezek a személycserék (kivéve a halálozás miattiak) az elitben folytatott tisztogatás mintájára történtek-e, s amennyiben igen, milyen mélyre, azaz az igazgatás milyen szintjeire hatolt le? Beszélhetünk-e egy, kizárólag az új fejedelemhez kötődő, lojális tisztségviselői réteg kialakítására való, amúgy természetesnek tekinthető, törekvésről? És az milyen, honnan származik, stb? Kik az újonnan tisztségbe kerülők, honnan, milyen társadalmi rétegből, kapcsolatokkal érkeznek? II. Rákóczi

György fejedelemsége kezdetén Kemény János és Szalárdi egyaránt a kormányzatban bekövetkezett személyi változásokról tanúskodik, kérdéses volt, hogy ez is milyen mélységben észlelhető?

Kutatások és eredmények

1. A fejedelmi udvar(tartás)

Az erdélyi fejedelmi udvarok tekintetében a Rákócziak fejedelemsége kivételes korszak abból a szempontból, hogy a regnáló uralkodó mellett a megválasztott utód is saját udvartartással rendelkezett, a zökkenőmentes fejedelmváltást követően békés körülmények között alakíthatta, építhette tovább saját udvarát, így ezt az időszakot a kiteljesedés idejének is tekinthetjük.

A projektben során több hiánypótló alapkutatást végeztünk el, és ezek eredményeit forrásközlések, illetve adatbázis építés mellett szakmai cikkekben is közzétegyük. A kutatások során egyértelművé vált, hogy a munkatervben megnevezett források mellett újabbakat is be kell vonni a kutatásban, így például a Román Nemzeti Levéltár Kolozs Megyei Igazgatóságának őrizetében lévő Beszterce város levéltárának Missilis állagát, vagy a Bihar Megyei Igazgatóságon őrzött ippí/ keserői Fráter, Baranyi, Ugray, Bölöni családok levéltárait.

A projekt során megkíséreltük az udvar egészének rekonstrukcióját, ami azért is elég nehéz, mivel a fennmaradt források zömmel az utazó udvartartásra vonatkoznak. Újabb forrásokat is bevonva, nemcsak a számadáskönyveknek az udvari tartózkodásakor keletkezett jegyzékeit vizsgáltuk át, hanem a sáfárpolgári számadásoknak a fejedelem diversái, postasága és szekerezése című fejezetekben a fejedelmi udvartartásra vonatkozó bejegyzéseket is összegyűjtöttük. Így sokkal több adatot sikerült feltárni, mint az korábban feltételeztük. Ugyanakkor azt is tudni kell, hogy ez a 1636-tól illetve 1640/43-tól már még teljesebb fejedelmi udvarokról beszélünk, hiszen ekkorra elkülönül az idősebb Rákóczi György és az ifjabb, valamint feleségeik udvara. Ez a struktúra sokkal több lehetőséget nyújtott az ott szolgálók számára, mint eddigi vizsgálataink mutatták.

A projekt célkitűzései között a III. pontban szerepelt az utazó udvartartás működése, konkrétan annak Kolozsváron való tartózkodása. A benntartózkodásokat csoportosítva, röviden jellemzem. Az első csoportot az országgyűlések, valamint a törvénykezési terminusok adják. 1636 februárjában egy kiemelkedően fontos országgyűlésre került sor a Bethlen István-féle mozgalom körülményei között, Rákóczi a rendek hűségét kívánta biztosítani maga számára. A partiumiak terminusait általában december 1-től rendezték a városban, 1635. november 30-tól és 1647. november végétől biztos, hogy ezért tartózkodott a fejedelem a városban. Ehhez a

csoporthoz sorolható még két alkalom, mely a fejedelem megválasztásához köthető: először ugyanis még megválasztása előtt, 1630 decemberében járt itt I. Rákóczi illetve 1631 januárjában, amikor családjáért ment ki Patakra. Így öt benntartózkodás alkotja ezt a csoportot. A követfogadás és útbaesés alkotja a következő kategóriát, ide is öt benntartózkodást sorolhatunk. A számadások alapján ide tartozik: 1631 decembere, 1632. szeptember, 1632. december, 1634. november, 1648 szeptembere. A havasalföldi és moldvai vajdák követei, svéd és lengyel király követei tartózkodnak itt a fejedelmi kísérettel együtt. A harmadik csoportot az útbaesés jelenthette, bár ez egyre ritkább a Rákócziak idején. Így 1640 júniusában város épp útba eshetett a fejedelem számára, más alkalmak esetében pedig nem tudjuk pontosan, miért időzött itt az udvartartás. (Pl. 1631. májusában, 1637 karácsonyán és 1638 novemberében). Ez a csoport összesen hat benntartózkodást jelent. Új vonások is megjelentek Rákóczi György fejedelemsége alatt a városban tartózkodások vonatkozásában: három nap helyett egy-egy nap vagy akár egy-egy étkezés is előfordult, így 1643. augusztus 6-án csak egy ebédecskére tért be, 1636. szeptember 21-én pedig a fejedelemasszony tartózkodott rövid ideig Kolozsvárott. Újszerűbb a fejedelem és a fejedelemasszony, vagyis Lorántffy Zsuzsanna részvétele 1641. június 9-én a református zsinaton, valamint 1647. június 30-án, Farkas utcai református templom felszentelése alkalmából járt a városban.

A nyugat-európai udvarok és benne a Habsburgok bécsi udvartartásának elitje az udvari instrukciók szerint szigorú keretek között élt, működött, a gyulafehérvári udvarban számos tényező is befolyásolhatta az udvarbeliek szerepét. Gyulafehérváron is az udvartartás vezetője az udvarmester volt (Kékedi Zsigmond és Bethlen Ferenc mellett Petki István nevét kell kiemelnünk II. Rákóczi György udvarából), akit helyettesíthetett a fejedelemasszony udvarmestere (közülük kiemelkedik Bálpataki János és Görgey Jób, akik a Lorántffy Zsuzsanna udvarmesterei voltak, majd Báthory Zsófia udvarmestere Pongrácz Gergely), vagy udvarmesternői. Emellett a reprezentatív pozíciójánál fogva fontos szerepet játszhatott volna a főlovászmester is, de azonban a vizsgált esetek felében sem tartózkodott az udvarral az utazások során. (A főlovászmesterek közül Huszár Mátyást és Serédi Istvánt kell megemlíteni.) Emellett az udvar működésében és a konyhamester a szállásosztó játszott még fontos szerepet. Természetesen más tisztségviselők, tanácsok, főispánok és székely székek tisztségviselői is jelen voltak alkalmanként az udvarban, ők azonban többnyire akkor tartózkodtak itt, hogyha terminus volt vagy éppen országgyűlésre került sor. Mindenképpen meg kell említeni az udvari katonaság vezetőit. Konyhamesterekről a későbbiekben szólok.

A következő udvari csoport a familiárisok is udvari szolgák csoportja, melyben van némi változás a Bethlen korszakhoz képest. Ott ugyanis az udvari familiárisok között címben nincs

megkülönböztetés, a Rákóczi korszakban feltűnik a familiárisoknak egy szűkebb csoportja: az elsőrendű familiárisok. Kutatásaink során azonban nyilvánvalóvá vált a főember udvari szolgáló kifejezést használják az összes familiáris kapcsán, így a városi forrásokban csak az derül ki, hogy ehhez az udvari csoporthoz tartozókról esett szó. A familiárisok ugyanis nem udvarmester alá tartoznak, hanem közvetlenül a fejedelemnek voltak felelősek, feladataikat is közvetlenül tőle kapták. Az udvari familiárisok Báthori és Bethlen kori származási helyeihez egy újabbat kellett korszakunk vonatkozásában csatolni, hiszen Erdély és a Partium mellett a felső-magyarországiak is jelentős számban voltak jelen. Ugyanakkor további kutatásokat igényel annak a feltárása, hogy ezeknek a családoknak a jelenléte kimutatható-e később is, (pl. Bálpataki, Maurer család) az Apafi korszakban vagy akár a 18. században. Fizetésüket, feladataikat is igyekeztünk feltárni: feladataik közé tartoztak akár diplomáciai ügyekben való eljárás, postálkodás, bevásárlások. A fiatalabb familiárisok sok egyéb kiemeltebb feladat mellett a postamesteri tisztséget is megkaphatták, közöttük Décsey Bálint Razlaviczky István, Dalmady Mihály vagy később Bónis Ferenc, Csongrádi János és Teleki Mihály, akik mindannyian gyakorlatilag a Rákóczi-ház neveltjei. A korszakbeli familiárisok száma, úgy tűnik, alacsonyabb, mint korábban, viszont közülük sok felső-magyarországi származásút találunk, így Hercegh Zsigmondot vagy Monaky Mihályt mások mellett. A familiárisokról elmondható, hogy a főrendű származású familiárisok kerültek általában az elsőrendű familiárisok közé, a vármegyei nemesek, valamint a vármegyei és főrendűek közötti előkelő családok képviselőinek nagyobb része az udvari familiárisok közé kerülhetett be.

Az udvarmesternek és kíséretének egy jelentős részét alkották az udvari iskola ifjai, ez a Rákóczi korszakban akár 100 vagy akár 200 főt meghaladó létszám lehetett, szolgálóikkal együtt. Az udvari iskola itt csak 1636/1637 előtt jelenthetett valamiféle tényleges képzési formát, vagyis valóban egy iskolai rendszerű oktatás is folyt, tehát „tanulási céllal” is jöttek az ifjak, azonban ennek a pontos nyomait a forrásokban az utazó udvartartás vonatkozásában nem találtuk. Ahogy korábban is általános volt, természetesen a Rákócziak alatt is az udvari életben való érvényesülési céllal jöttek az ifjak Gyulafehérvárra. Az udvari iskola a fejedelem személyes szolgálatát jelentette az ifjak számára, egyben az udvarban való szolgálat kezdeteit, így foglalkoztunk az étkefogók, udvarlók bejárók és inasok feladataival, az udvarbeliekkel és az udvaron kívüliekkel egyaránt. Vezetőik az asztalnokok voltak, közöttük Gyulai Ferenc vagy Huszár Mátyás nevét említem. Amikor az ifjak megházasodtak és családot alapítottak, akkor letettek familiárisok. A fejedelmi udvar kapcsán számos esküvő megtartására került sor. Az érdekérvényesítésnek, birtokszerzésnek és a kapcsolati háló bővítésének egyik lehetősége volt ez is. Tehát az esküvőket mindenképpen meg kell itt említeni, akár Gyulafehérváron akár

Fogarason tartották azokat. Ami újdonság az udvari ifjak a kapcsán, hogy nagy számban vannak magyarországi ifjak és többen lengyelországiak is. Az ő ellátásuk vonatkozásában új és egyben sajtószerű megoldás bukkant fel (korábban ilyenekkel nem találkoztunk), hogy gyakran a lovaik, szolgálók ellátására (utazás, vagy teletetés rendjén) Beszterce vidékén került sor a fejedelem vagy a főudvarmester parancsára.

A vizsgálat tárgyát képezte a főudvarmester hatáskörébe tartozó konyha személyzete is, ők Gyulafehérváron – természetesen Besztercén és Kolozsváron is – ugyanazt a feladatot látták el, vagyis az udvar egy részének ebédjének és vacsorájának elkészítése. A konyhai személyzet 8–71 fő között váltakozott, de lehetett 20 és 40 fő is. Ez azt jelenti, hogy a konyhának csak egy része volt itt az az utazó udvartartással, ismeretes egy korszakbeli étrendből, hogy Gyulafehérváron „17 asztalnyi”-ra főztek, itt a **fejedelmi családot**, az ifjakat és a familiárisokat látták el. Saját konyhával jött az udvari elit és vezető rétege, illetve másokat a város látott el praebendával naponta kétszer, mindezeket praebenda-jegyzékekben rögzítették, melyek azonban csak Besztercén maradtak fenn. Kolozsváron a számadáskönyvekben csak a kiadott konyhára valót, vagy praebenda mennyiséget rögzítették. Természetesen a legfontosabb személy a konyhaiak között a konyhamester volt, mellette konyhasáfárok, szakácsok, szakácsinasok, sütők, ajtónállók tartoztak a konyhához, valamint az ifjak közül a borsóló került kapcsolatba a konyhamesterrel. A konyhamesterek közül Kun Ferenc, Aradi Gergely, Mikó Mihály, Ghillányi Gergely nevét kell mindenképpen ki emelni. A konyhamesterség egy bizalmi pozíció, nem véletlen, hogy a királlyal szembeálló Ghillányi Gergely sokáig töltötte be, mint I. mind II. Rákóczi György udvarában. Elvileg egyszerre ketten viselték a tisztséget, de Ghillányi mellett csak Torma Ádám, illetve Sáfár István nevét ismerjük. Időnként el betöltik az alkonyhamesteri vagy vicekonyhamesteri tisztséget is, ekkor a fejedelemasszony konyhamestere viseli ezt, így ismerjük meg Jakab Mihályt, aki az ifjabb fejedelmi család konyhamestere. Ebben az időszakban új feladatok is keletkeznek a konyhában vagy új mesterségek jelennek meg, ilyen a tésztaműves tisztsége is, aki pástétomokat, a sült vagy főtt tésztákat készíthette el de, ő később Lorántffy Zsuzsanna udvartartásában szolgált. A konyhai ajtónállókat is sikerült találni, akik szigorúan őrizték és ellenőrizték a konyhára bejárást. Azt megállapíthatjuk, hogy a korábbinál nagyobb létszámú konyhai személyzet működött az udvarban

Az udvarmester felügyelete alá tartoztak az iparosok is, akiknek száma nyolc főtől akár 60 főig is emelkedhetett, ugyanakkor a Rákóczi korszakban egy sor feladatra sokkal nagyobb számban alkalmaztak városi iparosokat mint korábban. Többen és állandóan jelen vannak szabók, a gombkötők az iparosok között, valamint a borbélyok, orvos doktorok, patikáriusok –

ez utóbbiakról Kovács András jelentetett meg monográfiát 2018-ban – vagyis az egyéb kategóriába sorolt iparosok száma nőtt meg. Tény ugyanakkor, hogy Bethlen Gábor utolsó éveiben szintén igen sok és különféle orvost alkalmaztak az udvarban. További vizsgálódásokat igényel az is, hogy mely városokból és milyen iparcsoporthoz tartozó iparosok hívtak a fejedelmi udvarba gyakran, gondolok itt ötvösökre, óragyártókra stb. Az is nyomon követhető azonban, hogy a fejedelmi szolgáltatnak köszönhetően el lehetett jutni a nemesség soraiba is, így meg kell említeni Szabó Tamás és István nevű sátozmestereket, valamint I. Rákóczi György borbélyát, Daróczi Istvánt. A fejedelmi udvarmester hatáskörébe tartoztak a muzsikások is, akinek a létszáma alacsonyabb, mint korábban. Mivel ezt a csoportot Király Péter részletesen feldolgozta tanulmányában, nem térek ki rájuk. Azonban az mindenképp megállapítható, hogy az udvar reprezentációjában nincs olyan fontos szerepük, mint korábban volt, az udvartartásban is összesen maximum közel 40 főről beszélhetünk.

Az udvar helyváltoztatásaiban kulcsfontosságú szállítási eszközök kapcsán mindenképpen beszélnünk kell a főlovászmester irányítása alatt álló istállóról, különösen a fentebb már említett Serédi István és Huszár Mátyás nevét kell kiemelnünk, akik egy nagyon változatos és különböző társadalmi rétegekhez tartozó emberekből álló csoportot irányítottak. Ennek a létszáma akár 300 főig is terjedhetett. Jó néhány lovászmester működött irányításuk alatt: öreg lovaknak, szeksenás lovaknak, szekeres lovaknak, vezetéklovaknak vagy a gyermeklovaknak mind külön-külön udvarmestere volt, így Szilágyi István, Szarka Albert, Szőlősi Tamás neve szerepel hosszú évekig ezekben al- illetve lovászmesteri tisztségekben. Ők többnyire a nemesség alsóbb rétegéből származtak, sőt volt olyan köztük, aki az udvarbeli szolgáltért kapott nemeslevelet. Egyúttal azonban szakmájukhoz is kiválóan érteniük kellett. Nagyon sokszor kerültek kapcsolatba mind a főlovászmesterek, mind a lovászmesterek a városokkal is, és végeztettek el különböző munkákat a városi iparosokkal. A kocsisok, lovászok, percérek, madarászok, solymászok nagyon színes társaságát fogták munkára a lovászmesterek, miközben vagy ők, vagy ha volt az udvartartásban jägermeister akkor az felelt a kopókért, vizslákért, agarakért. Azt is látjuk, hogy ezekért nem csak az utazás során, hanem vadászatok és más alkalmakkor is felelősek voltak. A jägermeister vagy vadászmesteri tiszt betöltői között találjuk Rudnay Zsigmondot, Rácz Mihályt vagy Teleki Mihályt. Az nagyon fontos megjegyezni, hogy a Rákócziak idején igen sok vadászatra került sor és nagyon sok állatot tartottak a vadászatokhoz így nagyon sok embert is alkalmaztak. Időnként egy-egy fejedelmi uradalomból rendeltek az utazások alkalmával kocsisokat, akik között egyre nagyobb számban találunk románokat is. Mellettük azonban gyakran a szász székek szekeresei voltak azok, akik kocsisokat és szekereket biztosítottak az udvar helyváltoztatásához, ezt tanúsítják a

Beszterce városához írott számtalan fejedelem, udvarmesteri vagy a főistállómaster ez ügyben kelt parancslevele.

Az udvari katonaság kapitányai, hogy hadnagyai, katonái szintén fontos szerepet játszanak az udvar életében, ugyanakkor ez az az udvari csoport, amelyet a forrásokban nagyon nehéz utolérni, hiszen Kolozsváron Besztercén nem szívesen engedik a belső városrészekbe a katonaságot. Néhányan az udvari főkapitányok közül Nagy Pál, Vallon Péter, Bornemissza Pál, Macskássy Ferenc, Huszár Péter, Balogh László vagy Mikes Mihály neve fordul elő az udvartartással együtt. Egy benntartózkodás alkalmával 2–10 udvari hadnagy is tartózkodott a városban, de ha lehetett, amint említettem, az udvari katonaság benn tartózkodását a városiak igyekeztek elkerülni. Rajtuk kívül német, skót kapitányok valamint kurtányok és a szejmenek, magyar vezetőik szálltak meg a városban, de lengyelekről is tudunk. Ebbe a csoportba sorolhatjuk még az udvari rendvédelmi szervekhez tartozó kengyelfutókat, csatlónállókat és ajtónállókat, ezek néhány tíz főt tettek ki összesen az utazások során.

Nem utolsó sorban beszélünk kell az udvar női oldaláról. 1630 és 1660 között végig van a fejedelmek mellett feleség, vagyis fejedelemasszony. 1643 után ifjabb is öregebb fejedelemasszony is, igaz Lorántffy Zsuzsanna az 1650-es évektől döntően Patakon tartózkodott. Az, hogy van az udvarban női oldal, azért is érdekes számunkra, hiszen ahogy Koltai András fogalmazott Batthyány Ádám udvara kapcsán, az európai udvarok általában férfi udvarok voltak, ugyanakkor Erdélyben korábban a fejedelemasszony udvartartásban is meghatározó volt a férfiak jelenléte. Udvarmesternő ugyan volt már Mária Krisztierna udvarában, de jelenléte többnyire ritka volt a későbbiekben. Elmondhatjuk, hogy Lorántffy Zsuzsanna udvarában időnként az udvar női oldalát asszonyok irányítják, de nem ez általában jellemző. Ugyanakkor megfigyelhető a fraucímerek magasabb számú jelenléte – egyébként Bethlen Gábor óta tudjuk, hogy fraucímerek akkor is vannak az udvartartásban, ha nincs fejedelemasszony – itt viszont vannak leányasszonyok, vénasszonyok is. Mellettük azonban a fejedelemasszonynak is saját familiárisai, udvari ifjai vannak. Ráadásul ismerünk jó néhány esküvői meghívót Rákócziak udvarából, amikor egy udvari szolgálattelvő a fejedelemasszony vagy a fejedelem valamelyik udvari szolgájához, familiárisához ment feleségül. Ilyenkor reprezentatív esküvőre került sor a fejedelmi udvarban. 1630–36/37 között kiskorú fiúk is tartózkodtak az udvarban, ők is részben az anyjukkal egy udvartartásban élnek. Az udvar irányítójaként Lorántffy Zsuzsanna mellett meg kell említenünk mindenképpen Putnoki Györgyöt és feleségét, illetve Bálpataki Jánost és feleségét, valamint Petneházy Istvánné Király Annát, Bánffy Jánosné Lónyay Fruzsínát, Haller Györgyné Nyáry Borbálát is, akik igen fontos feladatokat töltenek be az udvartartás vezetésében. A fejedelemasszonynak önálló konyhai

udvartartása is van, ismerjük a fejedelemszony titkárát is, Szilvász Istvánt. Báthory Zsófia udvarra is teljes már fiatalabb fejedelemszonyként is, minden része jelen van az utazó udvartartásban is, ismerjük Pongrácz Gergelyt hpmesterként az udvar élén, leányasszonyok inasok, étekgóók és familiárisok, ebben a számadáskönyvek utazáshoz kapcsolódó fejezetei segítettek.

Az udvartartásnak még egy részére ki kell térnem, ez pedig nem más mint az „úrfiak udvartartása”. Ugyanis miután úrfiak képzésre befejeződött, a fejedelmi udvarban saját kíséretet kapott a két fiú: György és Zsigmond. Az ide kerülőket részben a fejedelmi szülők jelölték ki, közöttük pedig a jó néhányan felső-magyarországi származásúak voltak, tehát a fejedelmi család szolgálatában állhattak már korábban is. Ezek az udvartartások szintén teljes udvari társadalmat jelentettek, hiszen az udvari csoportok teljes spektruma jelen volt az udvari titkártól (Uzoni Mihály) az udvari katonaságig, vagy a konyhamesterrel bezárólag mindenki jelen volt: udvari ifjak, vadászok, kocsisok, lovászok, familiárisok, stb. Az ifjabb Györgynek 1640-től Váradon volt a székhelye, 1643-tól már feleségével együtt. 1644/1645-ben már az országban szerte időzött az ifjabb fejedelem, de többnyire még mindig Váradon tartotta udvarát, miközben nagyon sok helyváltoztatásra sor kerül, Fehérváron, Algyógyon, Besztercén és Kolozsváron szintén időzött ez az udvar. I. Rákóczi György halálát követően voltak változások, és egyre nagyobb lett Báthory Zsófia befolyása, s azt is megfigyelhető, hogy a felső-magyarországiak egy része „hazament” Lorántffy Zsuzsannával Patakra és ott működött tovább udvartartásában, vagy Rákóczi Zsigmond udvarában töltött be tisztségeket. II Rákóczi György udvaráról Erdélyben 1660 szeptemberében illetve nyarán olvasunk itt „kóválygó szolgákról”, amikor a kolozsváriak fejedelem halála után már nem ezt az udvartartás tekintik az állam élén álló reprezentatív udvartartásnak, hanem a Barcsay Ákosét.

A hivatalviselő nemességre vonatkozó kutatás a Jakó Zsigmond és Trócsányi Zsolt nevével fémjelzett társadalomtörténeti vonalat kívánta folytatni. Így ki is jelentettem, hogy nem maga a tisztség, hanem az azt betöltők képezik a vizsgálat tárgyát. E tekintetben azonban az eredeti tervtől kénytelen voltam eltérni, mivel a kutatások során egyes tisztségek, hivatalok vonatkozásában olyan alapvetően új adatok kerültek elő, amelyek ismertetésétől nem tekinthettem el. E tekintetben a kutatás egyik legjelentősebb eredménye a kincstartóság szervezetének, működésének Bethlen kori előzményekre is kiterjedő rekonstruálása, az alkincstartóság személyi állományának feltárása, egyénekre lebontott vizsgálata. Ezzel kapcsolatban szükséges volt a cubicularius megnevezés tisztázása is, ti. a két csoport, a valóban kincstári igazgatásban tevékenykedőknek és a fejedelem bejáróinak/kamarásainak

elkülönítésére. Ily módon a Trócsányi névsorában tévesen szereplőket sikerült a jegyzékből és a hivatalból „eltávolítani”, ily módon pedig annak tényleges személyzete, szervezete tárult fel. A hivatalviselő nemességre vonatkozó vizsgálatok két szinten folytak: egyrészt a központi kormányzat szerveiben, másrészt ennek vidéki hivatalaiban tevékenykedőket célozta, hogy lehetőség szerint az „állami” szolgálatban álló teljes hivatalviselő réteget feltárjam.

A központi kormányzat szerveiben működők tekintetében kiindulópontot jelentettek a Trócsányi által az akkori kutatások, forrásadottságok alapján összeállított névsorok, amelyeknek hiányos, pontatlan voltára maga is gyakran felhívta a figyelmet. A kutatások egyik legjelentősebb eredménye, hogy ezeket a névsorokat sikerült pontosítani és kiegészíteni, egyes főtiszségek esetében is jelentős eltérések mutatkoznak az eddigi ismeretekhez képest. Így a kincstartók esetében (nem a korszak vonatkozásában ugyan, de arra kihatással) a listából bizonyosan el kell távolítani Bogdányit, Szilvásy Boldizsárt, és valószínűleg Kamuthy Balázs első „kincstartóságát” is. Sárossi János ítélmestersége eddig ismeretlen volt, több esetben sikerült a hivatali éveiket is igazítani, például Virginás István fiscalis directorsága hét évvel korábban kezdődött, és sorolhatnánk a példákat. A fiscalis exactorok esetében csak a vizsgált korszak vonatkozásában sikerült annyi, eddig ismeretlen exactort feltárni, mint amennyit eddig Trócsányinak köszönhetően az egész fejedelmi korszakból ismertünk. Ezeket az eredményeket jól áttekinthető táblázatokba foglaltam, minden esetben jelölve az eddig ismerttől való eltérést. A kiegészített névsorok, igazított hivatali idők vetettek fel aztán újabb kérdéseket immár a hivatal működésére, a fejedelem kormányzati elképzeléseire, „személyzeti politikájára” vonatkozóan, így vált egyértelművé, hogy Cseffey László kinevezésével I. Rákóczi György szakított azzal a korábbi szokással, hogy a Partium ítélmestere ottani származású is volt. Bár a kutatás kezdetén a partiumi tisztségviselőkre nem kívántam kitérni, lévén hogy az egy külön vizsgálatot igényelne, a főtiszségek (ítélmester, fiscalis director) tekintetében kivételt tettem, és a munka egyik fontos eredményének tartom, hogy a kutatásba utólag bevont, Bihar vármegyei családi levéltáraknak köszönhetően hivatali idejüket, előéletüket több esetben sikerült feltárni.

A vidéki hivatalok tekintetében az udvarbírákra vonatkozóan a Makkai László kutatásai némi támpontot jelentettek, túlnyomórészt azonban a kutatás során sikerült összeállítani a nagy kincstári uradalmak (gyulafehérvári, fogarasi, görgényi, gyalui, kővári, vécsi), kamaraispánságok (dési, kolozsi, széki, tordai, vizaknai), harmincadhivatalok személyi állományát. A névsorokon túlmenően a források adta lehetőségek szerint feltártam ezek beöltőinek származását, pályafutását, rokoni és egyéb kapcsolatait, hogy a rétegről minél teljesebb, részletesebb képet alkothassunk.

Bár a kutatás indulásakor a táblai ülnökökre sem kívántam kitérni, az előkerült új adatok e tekintetben is lehetőséget adtak az eddigi névsor igazítására.

A munka végére tehát egyrészt elkészült a Rákóczi kori archontológia nagy része, a munka megkönnyítésére, a prozopográfiai módszerrel ötvözve létrehozott, komplex adatbázis mintegy 300 nevet tartalmaz, kiegészülve a családi kapcsolataikra, birtokaikra, stb. vonatkozó adatokkal. Nyilván ez a névsor sem tekinthető korántsem lezártnak és teljesnek.

Ami a hivatal / tisztségviselő nemességét illeti, nyilván hivatalt az a réteg vállalt, amelynek erre szüksége volt. Nem véletlen, hogy a Fehér vármegyei tisztségviselőket a központi kormányzatban, vagy a belső-szolnokiakat a dési kamaránál vagy a szamosújvári uradalomigazgatásban, a Torda vármegyeiket a tordai sókamaránál, vagy a görgényi uradalom udvarbírái között találjuk pályájuk során, hiszen ugyanarról a rétegről van szó. (Éppen ezért szinte kivihetetlen ennek a rétegnek a kategorizálása, amint a bevezetőben említettem.) A kutatásnak köszönhetően kiderült, hogy I. Rákóczi György az 1630-as évek elején a Bethlen belső, de nem főrendű származású bizalmasai körében (a kincstári igazgatás jelentősebb szereplői, pl. Bálintffy, a bejáró kolozsvári Bornemiszlák) „tisztogatott”, ennél lennebb azonban, néhány talán a politikai játszmákba keveredett udvarbíró kivételével, nem. A kancellárián is hivatalában maradt a megörökölt Márkosfalvi, mellé nevezte ki saját emberét, Pathay Sámuel. II. Rákóczi György viszont ennyit sem tett. Bár korábban azt feltételezte a szakma (magam is), hogy Szalárdit az új fejedelem távolította el a kancelláriáról, ez nem így történt. A források tanúsága szerint ugyanis 1648 áprilisában még vicesecretariusként szignált kiadmányokat, május 8-án azonban már Pálóczi-Horváth secretarius írt alá a fejedelem mellett. Valószínű, hogy az ekkor Ecsedet, majd Tokajt, Patakot és visszatérőben Váradot vizitáló fejedelem szolgálatából ekkor tért haza Szalárdi. A kincstári igazgatás vidéki hivataliban működőket a Kemény által is jelzett és a levéltári források által igazolt nagyon szigorú reverzálisokkal kötelezte engedelmességre az öreg Rákóczi. Ugyanakkor az is tény, akár Delit, Sebessit, vagy a táblai ülnök Gávait, girolti Tormát tekintjük, hogy nem a megye legtekintélyesebb, régi famíliáiról van szó (bár Gávai tekintélye az adott időszakban vitathatatlan), akiket általában a megyei főszolgabírák között találunk rögtön megyei pályafutásuk elején, hanem a fejedelmi kegy által felemelt másodvonalbeliekről. Vannak egyedi esetek, mint a korábbi helyzetéből „lecsúszott” pókai Herczegh Istváné, de az általános nem ez a szint. Mivel nem ismert a korábbi helyzet, csupán a tényt jelzem. A provisorok nyilván az uradalomhoz közeli területekről származtak, hogy aztán a rotációnak köszönhetően, hosszabb-rövidebb ideig akár lakóhelyüktől távol szolgáljanak. Úgy tűnik, az öreg Rákóczi alatt különösen gyakorlatnak számított a származási/lakóhelytől távoli „foglalkoztatás”, Lácza

munkácsi provisorságát, vagy a kutatásból ez alkalommal kimaradt tasnádi harmincadon szolgáló gyulafehérvári Berzéthit említeném, a főtisztségek tekintetében pedig a partiumiak erdélyi szolgálatát. Az alsóbb tisztségeket azonban a helyi kismemesi vagy nem nemesi rendű társadalom csaknem monopolizálta, így Gyaluban az a kismemesi réteg, amely alól aztán a Habsburg berendezkedés rántja ki a talajt. Sajnos, éppen ez az a réteg, amely meglehetősen kevés nyomot is hagyott maga után, holott rokoni kapcsolataik (például a girolti Torma és ősi Szilágyi, a Felvinczi Márton deák és Ákosi István exactor sógorság, vagy a jelek szerint „céhen” belüli házasság, mint a Czikó-Böloni vagy a Jezerniczky-Hajdú-Sebessi-felfalui Borsai eset tanúsítja), vagyoni helyzetük ismerete az adott pillanatban kétségtelenül igen fontos lenne. Éppen hivatalviselésüknek köszönhetően lehetnek messze nyúló kapcsolataik, ezek pedig a hivatalba kerüléshez is újabb adalékokkal szolgálhatnak. Úgy tűnik, általában néhány éves, vagy egy generációs hivatalviseléssel találkozunk, amelynek csak egyik lehetséges oka lehet az, hogy a hivatalt eleve kényszerűségből vállalták, s ahogyan lehetett, le is köszöntek. Mint minden kutatásnak, ennek is lettek olyan „melléktermékei”, amelyeket azonban igen jelentősnek tartok a: így udvartörténeti szempontból is kiemelkedő Kemény János udvartartásának 1656-os összeírása, amelynek kiadása a közeljövőben várható, vagy a portai diplomáciában, Várad 1660-os ostromában, majd Székelyhíd utolsó kapitányaként fontos szerepet játszó váradi Boldvai Márton és a családja pályájának feltárása.

Ami az udvar és a kormányzat közti átjárást illeti, az természetes, hogy egyes bejáróként induló főrend vagy a megyei nemesség /székelység előkelői később a nekik „fenntartott” főtisztségeket elnyerik, az alsóbb udvari személyzet viszont egy-két kivételtől eltekintve a kormányzatban nem tűnik fel.

Mivel a kutatásnak a Bethlen kor vonatkozásában nincsenek ilyen mélységű előzményei, gyakran meg kellett elégednem a jelenségek, tények regisztrálásával. Úgy vélem azonban, a kutatásnak köszönhetően sikerült egy olyan alapot teremteni, amely az esetleges további, részletező feltárások kiindulópontjául szolgálhat, másrészt a más korszakra vonatkozó a hasonló kutatások után könnyen kontextusba helyezhető.

Adatárak és adatbázisok

A kutatás folyamán sok és különféle információkat hordozó adattal találkoztam, melyek a peres iratoktól a családi levéltári iratokig vagy a számadáskönyvi bejegyzésekig, a hiteleshelyen őrzött adománylevéllel bezárólag nagyon sokféle lehetett igyekeztem ezekből egy egységes adatbázist létrehozni, de ez nem minden esetben sikerült, olyan eset is volt amikor külön adatbázisba került egy forráscsoport jegyzéke A 4100 sort meghaladó adatbázisban az

udvari embereket udvari csoportonként tüntettem fel és a rekordként szerepel az pontos udvari tisztsége, mely feladat ellátójaként mikor, hova és esetlegesen visszafelé útjában honnan érkezik, illetve hogy az udvar benntartózkodása esetén azt is feltüntettem milyen feladat ellátásában vett részt, mikor és hány főre kapott ellátmányt. Az adatbázis egyes szűrési megtekinthetőek a feltöltött kézirat mellékletében.

A hivatalviselő nemesség tekintetében is elkészült egy 300-nál több nevet tartalmazó adatbázis, amelybe a származásra, képzettségre, családi és egyéb kapcsolatokra, a pályafutás különböző állomásaira, birtokra vonatkozó adatok is feltöltésre kerültek.

3. Fontosabb eredmények és a folytathatóság

Az eredeti vállalás az adatbázisok elkészítése mellett tanulmányok és a projekt tárgyában a kutatást összefoglaló kéziratok elkészítése volt. Ezt a projekt sikeresen teljesítette. A cél a kéziratok nyomdakésszé tétele és megjelentetése. A hivatalviselők kapcsán további (előzmények feltárása) kutatások pl. a Bethlen koriak mindenképpen szükségesek, az udvartörténet kapcsán az adatbázis segítségével további a kéziratban levőnél további mikro- és társadalomtörténeti szükségese minden egyes udvari csoportnál.

A kutatás eredményeként:

Megjelent: 11 tanulmány

Elkészült: 2 kézirat

Jeney-Tóth Annamária: Néhány karrier a Rákócziak fejedelmi udvaraiból (Vázlat), 384.000 leütés

Dáné Veronka: Hivatalviselő nemesség a Rákócziak korában. 310.000 leütés

Mellékletek:

Megjelent tanulmányok:

1. Jeney-Tóth Annamária: Ifjabb Rákóczy György váradi udvartartásának kezdetei (1638-1640-1642), "Várad, Erdély kapuja..." Nagyvárad történelmi szerepe a fejedelemség korában. Tanulmányok Biharország történetéről 2. Szerk.: Oborni Teréz., 2015
2. Dáné Veronka: Liber baronatus a fejedelemségkori Erdélyben (1540–1656).. Certamen IV. Előadások A Magyar Tudomány Napján az Erdélyi Múzeum-Egyesület I. Szakosztályában. Szerk. Egyed Emese–Gálfi Emőke–Weisz Attila.) Kolozsvár, 2017. 287–296., 2017.

3. Dáné Veronka: Cubicularius, követ, áruló (?): A marosjárai Bálintffyak a 17. század közepéig., In: Hivatalnok értelmiség a kora újkori Erdélyben. Szerk. Bogdándi Zsolt–Fejér Tamás. (Erdélyi Tudományos Füzetek 287.) Kolozsvár, 2017. 25–42., 2017
4. Jeney-Tóth Annamária: „... Felette sok megbántódott emberek vadnak ...” I. Rákóczi György és kolozsvári kereskedői, Certamen IV. Előadások A Magyar Tudomány Napján az Erdélyi Múzeum-Egyesület I. Szakosztályában. Szerk. Egyed Emese–Gálfi Emőke–Weisz Attila.) Kolozsvár, 2017. 297-316, 2017
5. Jeney-Tóth Annamária: Începuturile curții de la Oradea a lui Gheorghe Rákóczy cel tânăr (1638-1640-1642) [Ifjabb Rákóczy György váradi udvartartásának kezdetei (1638-1640-1642)], „Oradea, poarta Ardealului...” Rolul istoric al Oradei în epoca principatului Studii despre istoria Țării Bihorului 2. (91-117) Oradea, 2017
6. Dáné Veronka: A kancellár másik élete. Kovacsóczy István pályájának első szakasza, Certamen V. Előadások A Magyar Tudomány Napján az Erdélyi Múzeum-Egyesület I. Szakosztályában. Szerk. Egyed Emese–Fejér Tamás.) Kolozsvár. 161–172., 2018
7. Jeney-Tóth Annamária: Vázlat az udvari karrierekről a Rákócziak udvarából: konyhamester és a konyhai személyzet., CERTAMEN V. Előadások A Magyar Tudomány Napján az Erdélyi Múzeum-Egyesület I. Szakosztályában. Szerk. Egyed Emese–Fejér Tamás.) Kolozsvár, 2018. 173-195., 2018
8. Jeney-Tóth Annamária: Kolozsvár és a Rákócziak. Fejedelmi kíséret és a város ünnep és hétköznapijai a két Rákóczi György fejedelemsége idején., Cluj – Kolozsvár – Clausenburg. Várostörténeti tanulmányok. Studii de istorie urbană. Főszerk: Lupescu Makó Mária. Kolozsvár 2018.501-510., 2018
9. Jeney-Tóth Annamária: Gondolatok az erdélyi fejedelemasszonyok utazó udvartartása kapcsán avagy a fejedelmi udvar női oldala 17. század első felében., Nyíregyházi Jósa András Múzeum 59. évkönyve, 2018.
10. Dáné Veronka: Egy cubicularius klán ismeretlen ága: a kolozsvári Bornemiszák, Erdélyi Múzeum 81. (2019). 1. sz. 79–90.

2. Levéltári kutatások:

Román Nemzeti Levéltár Kolozs Megyei Igazgatósága, Kolozsvár

Kolozsvár város Levéltára, Számadáskönyvek

az Erdélyi Nemzeti Múzeum Levéltára a RNL KmIg kezelésében:

Kemény József gyűjtemény

Kemény Sámuel gyűjtemény

Mike Sándor gyűjtemény

Törzsgyűjtemény

Bánffy család levéltára

Jósika család hitbizományi levéltára

Kornis család levéltára

Wesselényi család zsigó levéltára

Wass család levéltára

Becsky család levéltára

Kemény család csombordi levéltára

Beszterce város levéltára, Missiles

Román Nemzeti Levéltár Bihar Megyei Igazgatósága, Nagyvárad

Fráter család levéltára

Baranyi család levéltára

Ugray-Bölöni levéltár

Echerolles-Kruspér család levéltára

Erdélyi Református Egyházkerületi Levéltár, Kolozsvár

Ghillányi hagyaték iratai

Román Nemzeti Könyvtár Batthyaneum Könyvtára, Gyulafehérvár

Erdélyi Káptalan Levéltára

Kolozsmonostori Konvent Levéltára

Román Akadémia Könyvtára, Kolozsvár

Kemény József gyűjtemény (Apparatus epistolaris, Chartophilatium)

MNL OL:

Gyulafehérvári/Erdélyi Káptalan Országos Levéltára:

F 2 Protocolla,

F 12 Lymbus

Kolozsmonostori Konvent Országos Levéltára:

F 15 Protocolla

F 27 Urbaria

Magyar Kamara Archivuma: E 190 Archivum familiae Rákóczi

Magyar Kamara Archivuma: E 148 Neo-Registrata Acta, E 204 Missiles, E 211 Lymbus,
E 142 Acta Publica Rákóczi-kori anyagai

F 234 Erdélyi Fiscalis Levéltár, I–IV., IX–XII. szekrény.

Gubernium Transsylvanicum Levéltára, F 563 Időrendi vegyes iratok

P 56 Bethlen család küküllővári levéltára,

P 655, 657–659, 663, 664, 666, 667 Teleki család marosvásárhelyi levéltára

P 1839 Melczer család levéltára

X 1249 Beszterce város Levéltára (Missiles)

X 4848 Fronius gyűjtemény

X 4849 Schnell gyűjtemény

X 4850 Stenner gyűjtemény

(Mivel a szebeni és brassói kutatást a levéltári viszonyok miatt kénytelenek voltunk elhalasztani, a tervezett anyagokat a MNL OL mikrofilmgyűjteményéből használtuk. Az anyag ellenőrzésére a kéziratok kiadása előtt természetesen sor fog kerülni.)

3. Konferencia előadások:

1. Jeney-Tóth Annamária: II. Ifjabb Rákóczy György váradi udvartartásának kezdetei (1637–1640–1642). „Várad, Erdély kapuja...” Nagyvárad történelmi szerepe a fejedelemség korában. Nagyvárad, 2015. április.
2. Jeney-Tóth Annamária: Erdélyi fejedelmek és a kolozsvári kereskedők a 17. század első felében. A Magyar Tudomány napja Erdélyben: Az EME szakosztályainak és fiókegyesületeinek tudományos ülészsaka. II. Történelem szakosztály Kolozsvár, 2015. november 21.
3. Dáné Veronka: Cubicularius, követ, áruló (?) A marosjárai Bálintffyak. Hivatalnok-értelmiség a kora újkori Erdélyben. Kolozsvár, 2015. október 10.
4. Dáné Veronka: A liber baronatus az Erdélyi Fejedelemségben (1541–17. sz. első fele). A Magyar Tudomány napja Erdélyben: Az EME szakosztályainak és

- fiókegyesületeinek tudományos ülészsaka. II. Történelem szakosztály Kolozsvár, 2015. november 21.
5. Jeney-Tóth Annamária: Kolozsvár és a Rákóczyak. Fejedelmi kíséret és a város ünnep- és hétköznapijai a két Rákóczy György fejedelemsége idején. Szervező: Babes-Bolyai Tudományegyetem – Sapientia Erdélyi Magyar Tudományegyetem – Erdélyi Múzeum-Egyesület, Cluj/Kolozsvár/Klausenburg – 700. Kolozsvár 700 éve királyi város. Nemzetközi tudományos konferencia. 2016. november 10–13.
 6. Jeney-Tóth Annamária Udvari karrier a Rákóczyak udvarából – konyhai mester és a konyhai személyzet Szervező: Erdélyi Múzeum-Egyesület, A Magyar Tudomány Napja Erdélyben, Kolozsvár. 2016. november 26.
 7. Dáné Veronka: Egy cubicularius klán ismeretlen ága: a kolozsvári Bornemiszák Szervező: MTA BTK Történettudományi Intézet – Erdélyi Múzeum-Egyesület, Hivatalnok értelmiség a kora újkori Erdélyben II. Budapest, 2016. október 25.
 8. Dáné Veronka: Az előadás címe: A kancellár másik élete. Kovacsóczy István pályafutásának első szakasza. Szervező: Erdélyi Múzeum-Egyesület, A Magyar Tudomány Napja Erdélyben, Kolozsvár. 2016. november 26.
 9. Jeney-Tóth Annamária : Rákóczyak udvara - Lorántffy Zsuzsanna utazó udvartartása c.ímmű előadás Nyíregyháza 2017. November 30. Az Erdélyi Fejedelemség másfél évszázada c. konferencián
 10. JeneyTóth Annamária: Udvari lelkészek a Rákóczyak udvarában c. előadás Eperjes 2017. december Reformáció Közép-Európában c. konferencián
 11. Dáné Veronka: Familiárisból patrónus. Ghillányi Gergely pályája. Tonk Sándor Emlékkonferencia. Szervezők: Erdélyi Múzeum-Egyesület Kutatóintézete, Sapientia Erdélyi Magyar Tudományegyetem, Babeş-Bolyai Tudományegyetem Magyar Történeti Intézete. Kolozsvár, 2018. okt. 5–6.
 12. A Rákócziak cubiculariusai. Hivatalnok értelmiség a kora újkori Erdélyben és Magyar Királyságban III. Szervezők: Az MTA BTK Történettudományi Intézete és az Erdélyi Múzeum-Egyesület (Kolozsvár). Budapest, 2018. okt. 18–19.
 13. Jeney-Tóth Annamária: „A fejedelemszorongó ... kedves és jó szolgálója lött volna” – Bálpataky János karrierje Lorántffy Zsuzsanna udvarában (1630-1645). Hivatalnok értelmiség a kora újkori Erdélyben és Magyar Királyságban III. Szervezők: Az MTA BTK Történettudományi Intézete és az Erdélyi Múzeum-Egyesület (Kolozsvár). Budapest, 2018. okt. 18–19.

14. Dáné Veronka: Váradtól Sztambulon át Tordáig – Boldvai Márton pályafutása. „Várad mint oltalmaztatik” – küzdelmek Váradért a kora újkorban. 2019. május 16., Nagyvárad.

+

15. Jeney-Tóth Annamária Székelyföldi birtokosok a Rákócziak udvarában (1630–1660). Imreh István Emlékkonferencia Kolozsvár, 2019. szeptember 12–13.